

❖ ПАМ'ЯТЬ

Як громадянка США рятує єврейську спадщину в Україні

Марта Обори - громадянка США, яка займається збереженням єврейської спадщини в Західній Україні та керує проектом Rohatyn Jewish Heritage. Марта активно ділиться успіхами проекту на своїй сторінці у Facebook, де розповідає про згадки євреїв і надгробки на їхніх фрагментах, а також показує місця єврейської спадщини в малих містах і селах Західної України. Редакція JewishNews поспівачувалася з Мартлою Обори, щоб дізнатися, як з'явився проект, який став справою європейської спадщини в Україні і як вона керує проектом в період епідемії.

Як з'явився проект Rohatyn Jewish Heritage - "Єврейська спадщина Рогатину"?

- Проект Rohatyn Jewish Heritage виріс із самого життєвого інтересу до історії мого батька, який був близько 100% євреєм. Батьки були по батьківській лінії Хас ("Ейн") Корн народилися в Рогатині, але якій ділуся по батьківській лінії (Рухе) була з Перемисля (свогочасні це Польща). Протягом багатьох років я збирала спогади в літігіях єврейських націоналів Рогатиня, що живли в Америці та Ізраїлі, причому деято зниклих переджик Голокосту.

Ці спогади були багато нових деталей до інформації, яку вже зібрала від своєї бабусі та її сестри про сім'ю Хорінів із Рогатину. Та була велика, заможна, купецька, сільська єврейська сім'я, членами якої жили в Рогатині протягом багатьох поколінь і родичались з іншими євреями середнього класу з сусідніх селниць і галицьких міст, які згодом з'явилися в Лемберзі (Львові), Козові (Горлиця) та інших містах Галичини (тепер Українська область). До Першої світової війни батько членів сім'ї Хорінів винищив у великих містах Габсбурзької монархії та Європі, зокрема в Лемберзі, Відні та Кракові, що було типово для глибинних єврейських сімей середнього класу регіону в ту часі.

Ніхто з моїх родин в Рогатині не пережив Голокост, окрім них, як вийшли до 1939 р., середній вік сім'ї був близько 30 років, та всі сестри та брати (поділлися по Нью-Йорку в 1914 р.), а також дві тітки (вийшли до Палестини в 1933 та 1937 роках).

Моя бабуся прожила довгі життя в Америці, і після її смрті з ювілейного зіснуну нарешту побудувала в Україні, щоб відвідувати Рогатин. У 2008 р. Тоді ми жили в Паризі. Та була дуже важка подорожь через зимову погану погоду. Я відчула, що євреї сподіваються з людьми в Рогатині. Ми повернувшись 2011 р., і цей другий візит виникав нагадання причинами, бо вирушили в дорогу з львівським дослідником і другом Алексом Денисенком, який винув під час та перекладчиком. У Рогатині на представника Михайла Вороб'єва, щирійському вчительеві на пенсії, который досліджував єврейську спадщину в Україні, я зустрілася зі співробітниками та сім'ями місцевих євреїв Рогатину. Понад 10 років вони особисто підтримували дві масові єврейські поховання часів війни, рутигув єврейські надгробки і повертали їх вони зі двох кладовищ (обидва знищені в роки війни).

Протягом довгих років після здобуття Української незалежності на Вороб'єва була контактною особою між єврейськими відомствами та сім'ями місцевих євреїв, які неофіційно представляли їх інтереси. Віддавали від себе час від часу. У 1998 р. єврейські націоналі в Америці та Ізраїлі зібрали кошти, щоб оторгувати два єврейські кладовища в Рогатині та встановити меморіали і пам'ятники, в яких були братські кладовищах, а пам'ятник встановили на братськіх могилах. Пав Вороб'єв діяв як посередник між євреями та державою і Церквою. До 2011 р. більшість єврейських активістів із проекту 1998 р. уже померли. От тоді я

прийшла я.

Перше питання пана Вороб'єва до мене було про те, що хочу робити з єврейською спадщиною! Він припускав, що я прибула в Рогатин як наступниця тих, хто був раніше. Пан Вороб'єв був прав, я була наслідком, тож не змогла відповісти. Уже адома запігла себе, хто буде займатися подібним? які візит до Рогатина смішною історичною подорожчю? Всі чотири об'єкти були зарослими і заниклими, попри зустрічі пана Вороб'єва. Хто про розкопки збирає більше, ніж я? Успіхи розкопок 1998 р. ті самі, які виникли? Як щодо добреї болі, я наведені мости, створені для реалізації проекту в 1998 р.? Це велика відповідальність, але відувала, що не можу лікти і залишити їх справу.

У підсумку історія сім'ї та генеалогія спочатку привели мене до Рогатиня, а спадщина змусила мене залишитися. Так і народився проект Rohatyn Jewish Heritage.

Як фінансується проект? Чи підтримує Вас післявідома влада?

- Наша неурядова організація фінансується нашим із Джесем (полковій Марти Оборі - прим.ред.) коштом, ми особисто фінансуємо проект RJIH, зокрема і найвищою професіональністю для обстеження єврейської спадщини. У цій меті ми використовуємо приватні інструменти для збереження спадщини, розмежування і годування волонтерів у літніх та братських та прибраних кладовищах, а також візити, пов'язані з переселенням нащадків євреїв зі спадщини Рогатину на старі єврейські кладовища Рогатиня, переклади меморіалів, сайти, адміністративні та юрисдикційні органи, а також земельні та будівельні землі, які останніх кількох років зросли завдяки дедальній відповідності нашої роботи на Facebook у винесенні наших проектів у ЗМІ. В кінці кожного року ми представляємо детальний звіт про візити на сайт RJIH.

У результаті, я зустріла ініціативи, які виникли з адміністрацією Рогатину. Місто - наша наїважливіша партнерка. Поні воно не може надати грошову підтримку нашій роботі, але вже допомогло в конкретних проектах робочою силою та обладнанням: наприклад, в підготовці північної та південної братських могил Рогатиня часів війни, які за останні кілька років зросли завдяки дедальній відповідності нашої роботи на Facebook у винесенні наших проектів у ЗМІ.

У 2018 р. місто запросило Rohatyn Jewish Heritage зробити ще внесок у створення постмортальної виставки про давньоєврейську громаду в новому красавничому музеї Опілля. Чо виставку ми розігладимо як один із найважливіших проектів.

У нас також є давні чудові стосунки з

Церквою, яка після одного випадку доручила парофіям повідомляти про знайдені єврейські надгробки, щоб ми могли зв'язатися з дільчимого відновлення.

Як багато людей в команді? Вони волонтери?

Rohatyn Jewish Heritage - це в основному я і мій чоловік Джей, а також адвокат національного фонду Віто Нападинському.

Окрім офіційної організації, є друзі, які регулярно працюють із намі як добровільці, водії, перекладачі та помічники. Наїважливіший неофіційний член нашої комунітету - Юзів Годзік, який із намає три роки і є нашим допоміжним адміністратором єврейської кладовища в Рогатині під час епідемії COVID-19, поки ми перевіряємо в гляції в Каліфорнії. Василь - професійний водій, і через всесвітню пандемію й припинення потоку туристів в Україну частково втратив засоби до існування. Пандемія також забрала всіх наших волонтерів, змінила нас покинути Україну, і коли Гайдінський відкрився після карантину в кінці березня 2020 р., поки я проповідала над поспільніцьким проектом. На пас'є, використовуючи пожертви RJIH, зібрані у 2019 і на початку 2020 рр., ми можемо допомогти Василю, щоб він допоміг нам найняти його дотилятати за єврейськими кладовищами, поки не можемо робити це самі. Це взаємовигідна спільнота, якій вона принесла в життя покращення, як і в проекті RJIH.

Я також хотіла б додати, що за останні три роки ми отримали багато чого від волонтерів, що їх зорганізував Сашко Назар із Львівського волонтерського центру при благодійному фонду "Хесед-Арт", понад 25 добровільців Корпусу миру США, американської християнської організації Matzevah Foundation, друзів із Facebook, студентів і жителів Рогатиня.

Чим конкретно Ви займаєтесь в рамках проекту?

Rohatyn Jewish Heritage розвиває й займається проектами зі збереження спадщини з метою возз'єднання втраченої єврейської спадщини Рогатиня з людьми й містом, отчужденими. Наши цінності - зміцніння склону дослідження, документацію, відновлення, реінкарнацію, освіту, пам'ять і висвітлення зв'язків між історією Рогатиня та його майбутнім, а також між людьми в місті й за кордоном. Спадщина, яку ми зберігаємо й просуваємо, включає як матеріальні місця Рогатиня, так і нематеріальні, які культурно відносяться за межу. У цій меті ми зближуємося з об'єднанням, надаючи нової динаміки мультикультурному минулому Рогатиня.

Від запуску у 2011 р. за підтримки іншінших жителів Рогатиня та волонтерів із усього світу RJIH здійснив: щорічне прибрання та догляд за всіма єврейськими похованнями Рогатиня, які виникли з 1900-600-х роках; підтримка та будівля фінансування та підтримка земельних та будівельних земель, які виникли з похованнями на старіх кладовищах; організацію та фінансування професійного обстеження для визначення фізичних кордонів братських могил Рогатиня часів війни; ландшафтний дизайн для простору меморіалів на братській могилі; дослідження та публікація місцевих єврейських та українських історій, зокрема меморіалів і спільнот, а також історичних місць, які виникли з похованнями на старіх кладовищах; відновлення та реставрація єврейських надгробків Рогатиня, включно з сучасними нащадками у всьому світі; спільні створення постійної виставки про єврейську громаду Рогатиня в місцевому історичному музеї; документування збережених іх довоєнних громадських, релігійних і освітніх установ.

Наш сайт працює бути на 100% довірчим (англійською та українською мовами), представлюючи місцеву єврейську історію та культуру, актуальні історичні хронології, меморіали і свідчення, статус проекту, новини і інформацію про туризм до місць спадщини. А огляд подій ми публікуємо на нашему сайті.

Закінчимо в наступному номері.

На фото: Марта Обори біля найстарішого надгробка на єврейському кладовищі Рогатини.